

Podržano od:

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA
ЦЕНТРИ ЦИВИЛНИХ ІНІЦІАТИВ

TRANSPARENTNOST PRAVOŠUĐA: PITANJE DOSTUPNOSTI OPTUŽNICA I ODLUKA IZ KRIVIČNIH POSTUPAKA

Jesenka Rešidović

Podržano od:

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA
ЦЕНТРИ ЦИВИЛНИХ ИНИЦІАТИВА

TRANSPARENTNOST PRAVOSUĐA: PITANJE DOSTUPNOSTI OPTUŽNICA I ODLUKA IZ KRIVIČNIH POSTUPAKA

Jesenska Rešidović

Analiza je nastala u okviru projekta "Transparentnošću protiv korupcije u pravosuđu" uz finansijsku podršku američkog naroda putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID), i predstavlja dio šireg projekta "Podrška građanima u borbi protiv korupcije", koga implementiraju Centri civilnih inicijativa, kao vodeći partner.

Sadržaj teksta je isključiva odgovornost BIRN-a BiH i ne mora nužno odražavati stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

PREGLED

Pitanje transparentnosti pravosuđa i dostupnosti tužilačkih i sudskih dokumenata iz krivičnih postupaka jedno je od ključnih pitanja za javnost i medije u Bosni i Hercegovini. No, šta je i u kojoj mjeri moguće u skladu sa domaćim zakonodavstvom?

Ovaj *legal paper*, odnosno studija slučaja, ukazuje da prema relevantnim propisima u BiH dispozitivi optužnica koji se javno čitaju na početku glavnog pretresa, a koji se sastoji od činjeničnog opisa i pravne kvalifikacije krivičnog djela ili krivičnih djela koja se optuženima stavljaju na teret, moraju biti dostupni medijima i javnosti, što trenutno nije slučaj u BiH. Veća i jednostavnija dostupnost dispozitiva optužnica, sudskih odluka koje sudovi donose nakon početka glavnog pretresa, ali i transkripata sa glavnog pretresa (nakon saslušanja svih svjedoka), a sve naravno u obimu u kojem se ne radi o sadržajima za koje je bila isključena javnost, od interesa je i za javnost i za optužene i za pravosudnu zajednicu u širem smislu.

INTRO

U pravu postoji izreka da prava i slobode jedne osobe prestaju tamo gdje počinju prava i slobode druge osobe. Gdje prestaju prava učesnika u krivičnom postupku i počinju prava javnosti, i obratno? I kako uskladiti ta prava na način da i pravosuđe održi transparentnost, kako prema široj javnosti tako i prema pravosudnoj zajednici i pravnoj nauci, a da istovremeno budu ispoštovana prava osumnjičenih, odnosno optuženih osoba? I koja i kakva je, ili bi trebala biti, uloga medija u svemu tome? Na sva ova pitanja nemoguće je odgovoriti bez učešća i dijaloga predstavnika svih naprijed spomenutih aktera, pa takve odgovore neće moći dati ni ovaj tekst, ali već i samo pokretanje rasprave o ovim pitanjima i pravilna edukacija javnosti o istim označava put ka transparentnosti bosanskohercegovačkog pravosuđa koja bi ispunjavala i uslov zakonitosti.

STUDIJA SLUČAJA

Predstavnici medija često ističu da im podignute i potvrđene optužnice nisu lako dostupne, pa samim tim nisu dostupne ni široj javnosti, iako glavni pretres u krivičnim predmetima, za koji vrijedi načelo javnosti i kojem javnost može prisustvovati, počinje upravo čitanjem optužnice.

Iz tog razloga, kako naglašavaju, dolazi se do apsurdnih situacija da predstavnici medija sjede u sudnici i pokušavaju “hvatati bilješke” u vezi sa optužnicom koju tužilac čita, pri čemu im same optužnice nisu dostupne, te se time povećava mogućnost nepotpunog ili pogrešnog prenošenja javnosti sadržaja optužnice.

Slična je situacija i sa nekim pismenim, većinom procesnim, odlukama sudova koje se donose i prije i u toku glavnog pretresa, koje su od značaja za dalji tok postupka u tim predmetima, a sa čijim sadržajem, ili čak i postojanjem, mediji nisu upoznati. I pripadnici pravosudne zajednice, kao i pravne nauke, postavljaju pitanje dostupnosti sudskih odluka, budući da je istima od veoma velikog značaja upoznati se i proučavati jurisprudenciju sudova o brojnim pitanjima kao što su postojanje bitnih elemenata krivičnih djela, ocjena dokaza od strane sudova, naročito u pogledu njihove zakonitosti, autentičnosti, relevantnosti i pouzdanosti, kao i primjena brojnih pravnih načela u samom toku suđenja (prava odbrane, odnosno optuženih osoba, načelo jednakosti oružja, itd.). Međutim, da bi se smisljeno i konstruktivno moglo razgovarati o tim temama, najprije se mora sagledati relevantni pravni okvir.

U domaćem pravnom sistemu, kao i u brojnim drugim demokratskim sistemima, vrijedi načelo prezumpcije nevinosti – svako se smatra nevinim za krivično djelo koje mu se stavlja na teret, sve dok se pravosnažnom sudskom odlukom ne utvrdi njegova krivica. Zvuči sasvim jasno i razumljivo, no u praksi upravo ovo načelo, odnosno njegovo nerazumijevanje i/ili nepravilno primjenjivanje,

predstavlja kamen spoticanja na način da se veoma često i olako krši od strane medija, pa čak i predstavnika vlasti, što može imati za posljedicu, i nerijetko i ima, “zatvaranje” pravosuđa prema javnosti.

Pitanja zaštite prava na pravično suđenje, u okviru kojeg se nalazi i pretpostavka nevinosti, odnosno slobode štampe kao konstitutivnog elementa demokratskog društva, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) često je razmatrao u svjetlu primjene člana 6. (koji utvrđuje pravo na pravično suđenje i pretpostavku nevinosti) i člana 10. (koji se odnosi na slobodu informisanja javnosti) Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP).¹ Prema praksi ESLJP, spomenuta pitanja treba rješavati tako da se javnost obavještava o krivičnom postupku koji je u toku, ali na način da se to radi diskretno i uz sve obzire koje nalaže poštovanje prezumpcije nevinosti.²

Također se upozorava da senzacionalističko pisanje u medijima o prethodnom postupku može narušiti pretpostavku nevinosti osumnjičenog. U nekim odlukama ESLJP-a zaključeno je da naredba novinaru da plati globu, jer je svojim tekstom uticao na ishod krivičnog postupka, ne predstavlja kršenje prava na slobodu primanja i saopštavanja informacija, odnosno nije u suprotnosti sa slobodom štampe koja je zagarantovana članom 10. EKLJP.³ Obavješavanje javnosti putem medija o toku krivičnog postupka je potrebno i dozvoljeno, ali je nužno da se ono vrši objektivno i bez prejudiciranja krivnje osumnjičenog/optuženog i sudske odluke.⁴

Ne treba zaboraviti da je prvenstvena svrha načela javnosti zaštita optuženih osoba – i građana uopšteno – od arbitrarnih i tajnih suđenja kakva su zabilježena tokom istorije. Upravo iz tog razloga, pravo na javno suđenje iz člana 6. EKLJP

¹ Komentar Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Savjet/Vijeće Evrope / Evropska komisija, 2005. (Komentar ZKP BiH), str. 48-49.

² Komentar ZKP BiH, str. 49.

³ Komentar ZKP BiH, str. 49 i reference na odluke u predmetima *Crociani i dr. protiv Italije*, 1981., D&R 22 (1981.), str. 147 (222-223 i 227) ili *Menten protiv Holandije*, D&R 27 (1982.), *X. protiv Austrije*, predstavka br. 1476/62, Coll. 11 (1963.), str. 31 (43), *X. protiv Norveške*, Yearbook XIII (1970.), str. 302 (324), *Worm protiv Austrije*, Izvještaji 1997-V.

⁴ Komentar ZKP BiH, str. 49.

i člana 14. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP) predstavlja *pravo optužene osobe* u krivičnom postupku.⁵ Mediji, stoga, trebaju objektivno izložiti stavove odbrane i optužbe, kao i izvedene dokaze, izbjegavajući pritom upotrebu izraza i komentara koji prikazuju osumnjičenog, odnosno optuženog kao nesumnjivog izvršioca krivičnog djela koje mu se stavlja na teret.⁶ Suprotan postupak može imati znatnu i nenadoknadivu štetu pravima i interesima građana,⁷ a samim tim i negativan uticaj na transparentnost pravosuđa kojoj se teži.

No, čak i kada se u potpunosti poštuje načelo prezumpcije nevinosti, medijski pristup određenim informacijama, spisima i dokazima može biti ograničen, u zavisnosti od toga da li se radi o predmetima ili informacijama za koje se, u skladu sa zakonskim odredbama, može isključiti javnost,⁸ kao i od faze u kojoj se krivični postupak nalazi.

Polazeći od odredbi zakona o krivičnom postupku koji se primjenjuju u BiH, kao i komentara tih zakona, načelo javnosti odnosi se na glavni pretres.⁹ Pod pojmom javnosti glavnog pretresa se podrazumijeva da na raspravljanju pred sudom mogu prisustvovati punoljetne osobe, pri čemu je u sudnici u načelu zabranjeno filmsko, odnosno TV snimanje, osim u slučajevima kada je takvo snimanje odobreno od strane suda.¹⁰ Načelo javnosti se shodnom primjenom ovih zakonskih odredbi odnosi i na sjednicu žalbenog

⁵ S. Trechsel, *Human Rights in Criminal Proceedings*, Oxford University Press, Volume XII/3, 2005, str. 118.

⁶ Komentar ZKP BiH, str. 49.

⁷ Komentar ZKP BiH, str. 49, navedeno prema odluci *Vrhovni sud Jugoslavije Kž. 47/65*.

⁸ Član 235. ZKP BiH; član 250. ZKP FBiH; član 251. ZKP RS; član 235. ZKP BD (Od otvaranja zasjedanja pa do završetka glavnog pretresa sudija, odnosno vijeće može u svako doba, po službenoj dužnosti ili po prijedlogu stranaka i branitelja, ali uvijek po njihovom saslušanju, isključiti javnost za cio glavni pretres ili jedan njegov dio, ako je to u interesu državne sigurnosti ili ako je to potrebno radi čuvanja državne, vojne, službene ili važne poslovne tajne, čuvanja javnog reda, zaštite morala u demokratskom društvu, osobnog i intimnog života optuženog ili oštećenog ili zaštite interesa maloljetnika ili svjedoka.)

⁹ Član 234. ZKP BiH; član 249. ZKP FBiH; član 250. ZKP RS; član 234. ZKP BD; Komentar ZKP BiH, str. 633-635.

¹⁰ Član 234. stav 2. i član 241. stav 3. ZKP BiH; član 249. stav 2. i član 256. stav 3. ZKP FBiH; član 250. stav 2. i član 256. stav 3. ZKP RS; član 234. stav 2. i član 241. stav 3. ZKP BD; Komentar ZKP BiH, str. 633-635.

vijeća i pretres pred žalbenim vijećem,¹¹ no nigdje se ni u zakonima o krivičnim postupcima koji se primjenjuju u BiH, ni u komentarima takvih zakona, ne spominje da je načelo javnosti u ovakvom obliku primjenjivo i prije početka glavnog pretresa.

Iz prethodno navedenog proizilazi da načelo javnosti nije primjenjivo na fazu istrage, koja se svakako treba sprovoditi u tajnosti, ali ni na fazu pretpretresnog postupka. I međunarodni dokumenti, uključujući EKLJP i MPGPP, prema kojima suđenje mora biti javno, govore o javnosti suđenja/rasprave, odnosno glavnog pretresa,¹² pri čemu se, ne samo u pravnoj teoriji, nego i u jurisprudenciji, ističe da se ovo načelo javnosti odnosi na glavni pretres, a ne na cjelokupni krivični postupak od njegovog početka.¹³

Krivičnu istragu, kao fazu krivičnog postupka koja traje do donošenja tužilačke odluke u vidu ili obustave istrage ili podizanja optužnice, svakako karakterizira tajnost, tj. za istu ne vrijedi načelo javnosti. To je i logično, s obzirom da obavještavanje javnosti o toku istrage veoma lako može dovesti u pitanje uspješnost istrage u smislu prikupljanja dokaza, pa i dostupnosti osumnjičenih osoba i potencijalnih svjedoka organima gonjenja. Čak se, u skladu sa zakonskim odredbama, i braniocima osumnjičenih osoba u ovoj fazi postupka može ograničiti pravo pristupa određenim spisima i predmetima koje je tokom istrage prikupilo tužilaštvo, ukoliko je riječ o spisima i predmetima čije bi otkrivanje moglo dovesti u opasnost cilj istrage.¹⁴ Osim toga, brojni su i slučajevi obustave istraga od strane tužilaštava prema osumnjičenim osobama za koje istraga nije pokazala postojanje dovoljnog stepena osnovane sumnje za podizanje optužnice, pa bi obavještavanje javnosti o istragama protiv takvih

¹¹ Komentar ZKP BiH, str. 634.

¹² Komentar ZKP BiH, str. 633; EKLJP; član 6. stav 1. ("*... svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku...*"; tekst na engleskom jeziku: "*... everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time...*"); član 14. stav 1. MPGPP ("*In the determination of any criminal charge against him... everyone shall be entitled to a fair and public hearing...*").

¹³ S. Trechsel, *Human Rights in Criminal Proceedings*, Oxford University Press, Volume XII/3, 2005, str. 118. (uz pozivanje na: *Ernst and others v. Belgium*, para. 67), str. 122.

¹⁴ Član 47. stav 1. ZKP BiH; član 61. stav 1. ZKP FBiH; član 55. stav 1. ZKP RS; član 47. stav 1. ZKP BD.

osoba moglo nanijeti nesagledivu štetu po njihov ugled. No, i u slučajevima u kojima faza istrage završi podizanjem optužnice, a držeći se naprijed navedenih zakonskih odredbi, načelo javnosti nije primjenjivo sve do početka glavnog pretresa.

Važno je, pritom, istaći da ovo ne znači bilo kakvu zabranu objektivnog i nepristrasnog obavještanja javnosti o određenim radnjama provedenim tokom krivičnog postupka i prije početka glavnog pretresa, ali, držeći se zakonskih odredaba, ne postoji pravni osnov za javno, odnosno medijsko praćenje toka krivičnog postupka prije glavnog pretresa na isti onaj način na koji je to moguće tokom glavnog pretresa. Upravo se iz tih razloga u dijelu domaće pravosudne zajednice postavlja pitanje zakonitosti (i ustavnosti) brojnih javnih (uključujući i televizijska) praćenja sudskih ročišta koja se održavaju povodom prijedloga tužilaštava o određivanju pritvora ili mjera zabrane osumnjičenim, odnosno optuženim osobama kao i drugih eventualnih ročišta koja se održavaju prije početka glavnog pretresa.¹⁵

Ovo naročito kada se ima u vidu da pravo na javnost glavnog pretresa iz člana 6. EKLJP / člana 14. MPGPP predstavlja pravo optužene osobe da joj ne bude suđeno u tajnosti, dakle u cilju zaštite interesa optuženog, pri čemu se javno praćenje hapšenja i ročišta o prijedlozima za određivanje pritvora nikako ne može smatrati zaštitom njegovih interesa. U tom pogledu, Komisija za ljudska prava naglasila je da se pravo na javno suđenje odnosi na fazu od početka glavnog pretresa, te da se ne odnosi “na pretpretresne odluke koje donose tužilaštva i javna vlast”,¹⁶ a ESLJP je istakao da izlaganje javnosti nije u interesu pritvorenih osoba, te da pravo na javno suđenje iz člana 6. stav 1. EKLJP nije primjenjivo na postupak iz člana 5. stav 4. EKLJP koji se odnosi na osobe koje se lišavaju

slobode.¹⁷ Međutim, u jednom je predmetu ESLJP ipak ostavio mogućnost da i preispitivanje zakonitosti pritvora može biti održano javno, ako to zahtijevaju “naročite okolnosti”.¹⁸

Gdje i kako se onda u navedenim fazama krivičnog postupka, dakle prije početka glavnog pretresa, uklapa pravo iz člana 10. EKLJP? Odredba člana 10. EKLJP garantuje pravo na slobodu izražavanja, te u ovo pravo uključuje i “slobodu primanja i prenošenja informacija”. Kako je istakao ESLJP, spomenuta odredba se odnosi na pravo da se prime informacije koje je držalac takvih informacija voljan da saopšti.¹⁹

U smislu krivičnog postupka, a imajući sve prethodno izneseno u vidu, to znači da, iako načelo javnosti nije primjenjivo u onom smislu i obimu u kojem je primjenjivo od početka glavnog pretresa, javnost, odnosno predstavnici medija imaju pravo na primanje i prenošenje onih informacija koje tužilaštva i sudovi mogu saopštiti u skladu sa zakonom, međunarodnopravnim instrumentima i standardima, te poštujući prava osumnjičenih, odnosno optuženih osoba. U ovim fazama krivičnog postupka, dakle, redovno ne bi smjelo biti dozvoljeno javnosti da prisustvuje ročištima, niti da se objavljuju snimci sa takvih ročišta, osim izuzetno, u slučaju “naročitih okolnosti”, a pitanje postojanja i eventualne prevage nad pravima osumnjičenih, odnosno optuženih osoba, svakako mora biti savjesno i detaljno razmatrano od strane suda.

No, osim razmatranja “naročitih okolnosti”, sudovi bi morali razmatrati i druga pitanja od značaja, kao što je pitanje iznošenja dijelova iskaza nekih

¹⁵ Npr., Sud BiH, predmet broj S1 2 K 017381 14 Krn, Zahtjev Odrbane (upućen Sudu) za hitno izdavanje naredbi za poštovanje tajnosti istrage i prava osumnjičene zagwarantovanih članom 6. i 8. EKLJP i zabrana iznošenja u javnosti tajnih podataka iz istrage, 06.03.2015. godine; Apelacija Ustavnom sudu BiH, broj AP-1758/15 od 14.04.2015. godine, para. 154-165 i para. 172-178.

¹⁶ Human Rights Commission, *Joseph Kavagh v. Ireland*, u: S. Trechsel, *Human Rights in Criminal Proceedings*, Oxford University Press, Volume XII/3, 2005, str. 122.

¹⁷ ESLJP, *Neumeister v. Austria*, para. 23, u: S. Trechsel, *Human Rights in Criminal Proceedings*, Oxford University Press, Volume XII/3, 2005, str. 122.

¹⁸ ESLJP, *Reinprecht v. Austria*, para. 41; Na ovakav stav ESLJP-a se pozvao Ustavni sud BiH u naprijed spomenutom predmetu broj AP-1758/15, smatrajući da se “naročite okolnosti” konkretnog slučaja ogledaju u tome da je apelantica predstavljala dio najviših pravosudnih organa u BiH, da je djelo za koje se teretila bilo koruptivne prirode i da je u pitanju bilo i povjerenje javnosti u pravosuđe, te je zaključio da je sud koji je dozvolio puštanje u javnost snimka sa ročišta o prijedlogu za određivanje pritvora “u konkretnom slučaju... pravilno odvagao nesumnjiv i veliki javni interes u odnosu na apelantino pravo na zaštitu privatnog života i korespondencije” (Ustavni sud BiH, Odluka broj AP-1758/15 od 30.06.2015. godine, para. 99-109).

¹⁹ ESLJP, *Leander v. Sweden*, para. 74; *Gaskin v. UK*, para. 20, 21.

svjedoka ili materijalnih dokaza koji tek trebaju biti provedeni na glavnom pretresu. Ukoliko bi se takvi dijelovi iznosili na ročištima prije početka glavnog pretresa, došlo bi do povreda više pravnih principa i odredaba krivičnog postupka, među kojima su i oni da se svjedoci saslušavaju ponaosob, kako svoje iskaze ne bi, svjesno ili podsvjesno, usklađivali sa iskazima ili u odnosu na iskaze drugih svjedoka, kao i oni da vijeće, odnosno sudija koji će voditi glavni pretres ne smije biti upoznat sa subjektivnim i materijalnim dokazima prije njihovog provođenja na glavnom pretresu. Iz tog razloga, čak i u slučaju postojanja "naročitih okolnosti" zbog kojih bi se razmatrala javnost bilo kakvog ročišta prije početka glavnog pretresa, svi dijelovi sa ročišta na kojima bi se iznosio sadržaj subjektivnih i materijalnih dokaza svakako ne bi smjeli biti dostupni javnosti.

Imajući u vidu da se, kako je već izneseno, načelo javnosti primjenjuje od početka glavnog pretresa, a da glavni pretres počinje čitanjem optužnice, te da se na taj način i publika u sudnici, odnosno javnost upoznaje sa glavnim predmetom krivičnog postupka,²⁰ postavlja se pitanje postoji li ikakva zapreka da *od tog trenutka* javnosti postane dostupna i sama optužnica (jer, kako se naglašava u pravnoj teoriji i praksi, načelo javnosti ne odnosi se ni na postupak preispitivanja podignutih optužnica).²¹ U vezi sa ovim pitanjem, jasno je da što se tiče dispozitiva optužnice koji se čita na početku glavnog pretresa, a koji se sastoji od činjeničnog opisa i pravne kvalifikacije krivičnog djela ili krivičnih djela koja se optuženima stavljaju na teret, takva zapreka ne postoji. No, budući da optužnica obuhvata i rezultate istrage, kao poseban vid obrazloženja sa zaključcima tužilaštva o dokazima koji su prikupljeni, te da isti veoma često sadrže i dijelove ili sadržaje subjektivnih i materijalnih dokaza koji se tek trebaju provesti na glavnom pretresu, a koji javnosti ne bi trebali biti dostupni prije njihovog provođenja na glavnom pretresu (naročito imajući u vidu da sudovi mogu donijeti odluku o isključenju javnosti prilikom provođenja nekih od tih dokaza na glavnom pretresu ili da se neki od tih dokaza neće uopšte ni provoditi na glavnom

pretresu), to se opravdano ističe da takvi dijelovi optužnice ne bi trebali biti dostupni javnosti.

Slična je situacija i sa odlukama koje sudovi donose tokom glavnog pretresa i koje trebaju biti dostupne javnosti u punom obimu, osim, naravno, u situacijama kada te odluke sadrže dijelove koji, u skladu sa zakonskim odredbama i međunarodnopravnim standardima, ne smiju biti dostupni javnosti, odnosno za koje je javnost bila isključena. U takvim situacijama bi se trebala razmotriti mogućnost redigovanja takvih dijelova i objelodanjivanja redigovanih verzija takvih odluka.

Dostupnost sudskih odluka od naročitog je značaja za pripadnike pravosudne zajednice u širem smislu, koji se u svom svakodnevnom radu koriste brojnim sudskim odlukama, odnosno koji se u svojim pravnim argumentacijama pozivaju na jurisprudenciju kako domaćih, tako i međunarodnih sudova. S tim u vezi, od značaja je istaći problematiku dostupnosti naročito procesnih odluka koje tokom glavnog pretresa sudovi donose većinom usmeno, sa kraćim obrazloženjem, dok će se detaljnije obrazloženje takvih odluka naći tek kasnije, u okviru pismenog otpisivanja presude. Imajući u vidu da je i tužiocima i advokatima od značaja potkrijepiti svoju pravnu argumentaciju odlukama koje sudovi donose i koje idu u prilog takvoj argumentaciji, a koje još uvijek nisu dostupne u pisanom obliku, trebalo bi razmotriti mogućnost objavljivanja dijelova transkripata, odnosno zapisnika sa glavnog pretresa koji sadrže takve odluke i argumentaciju strana u postupku, odnosno branilaca, koja je prethodila donošenju takvih odluka i uvrštavanje i takvih dijelova u bazu sudskih odluka koja se vodi putem portala *Pravosudje.ba*, kao i u štampane biltene sudske prakse.

²⁰ Komentar ZKP BiH, str. 666.

²¹ S. Trechsel, *Human Rights in Criminal Proceedings*, Oxford University Press, Volume XII/3, 2005, str. 122.

Također je interesantno naglasiti da domaći zakoni o krivičnom postupku propisuju da se o radu na glavnom pretresu vodi zapisnik, a ukoliko je glavni pretres sniman audio ili audio-vizualnim sredstvima, prepis preduzete radnje (tzv. transkript) će se na opravdan zahtjev stranaka i branilaca dostaviti strankama i braniocima.²² Iz tumačenja ove odredbe proizilazi da su transkripti sa glavnog pretresa dostupni isključivo strankama u postupku i braniocima.

Nerijetko se dešava da predstavnik medija koji sjedi u sudnici i “hvata bilješke” o onome o čemu strane u postupku i branioci raspravljaju ili o čemu svjedoče svjedoci, ne uspije sve čuti, ni zapisati, pa vijest koju prenese sadrži određene nepotpune, pa čak i netačne navode. Stoga se mogu čuti glasovi pojedinih predstavnika medija da takvi transkripti budu javno dostupni (osim, naravno, onih dijelova za koje je bila isključena javnost), kako bi mogli na tačan način prenijeti ono što je izrečeno tokom glavnog pretresa.

Sjedne strane se ovo čini opravdanim, budući da je svakako i u interesu javnosti i u interesu optuženih osoba da su dešavanja iz sudnice korektno prenesena. S druge strane, međutim, ponovo se postavlja pitanje poštivanja zakonske odredbe da se svjedoci saslušavaju ponaosob, kako svoje iskaze ne bi, svjesno ili podsvjesno, usklađivali sa iskazima ili u odnosu na iskaze drugih svjedoka, budući da bi dostupnost transkripata javnosti otvorila mogućnost za svjedoke koji još uvijek nisu svjedočili na glavnom pretresu da ih detaljno iščitavaju i time kontaminiraju vlastite iskaze.

Budući da saslušanje svjedoka i ocjena njihovog kredibiliteta i vjerodostojnosti njihovih iskaza predstavlja jedan od najvažnijih aspekata krivičnog postupka, transkripti sa glavnog pretresa bi mogli postati javno dostupni tek nakon što se na glavnom pretresu saslušaju svi svjedoci i vještaci. Ovome u prilog govori i činjenica da se na oficijelnim internet stranicama Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove, kao i drugih međunarodnih krivičnih sudova, osim objavljenih i javno dostupnih presuda, sudskih odluka, optužnica, podnesaka i uloženi dokaza,

nalaze i transkripti sa glavnog pretresa iz svih vođenih i okončanih predmeta pred tim sudovima (osim onih dijelova za koje je bila isključena javnost, a koji su redigovani).

²² Član 253. stav 1. ZKP BiH; član 268. ZKP FBiH; član 268. stav 1. ZKP RS; član 253. stav 1. ZKP BD.

ZAKLJUČAK

Veća i jednostavnija dostupnost dispozitiva optužnica, sudskih odluka koje sudovi donose nakon početka glavnog pretresa, ali i transkripata sa glavnog pretresa (nakon saslušanja svih svjedoka), a sve naravno u obimu u kojem se ne radi o sadržajima za koje je bila isključena javnost, od interesa je i za javnost i za optužene i za pravosudnu zajednicu u širem smislu, i to iz više međusobno povezanih razloga. Omogućavanje tužiocima, advokatima, sudijama, kao i saradnicima istih, lakšeg i šireg pristupa takvoj dokumentaciji, uveliko bi pomogla ujednačavanju sudske prakse u Bosni i Hercegovini. Osim toga, takva dostupnost bi omogućila tačnije i korektnije praćenje krivičnih postupaka od strane medija, što je, opet, u interesu optuženih osoba, odnosno zaštite njihovih prava. Naravno, sve pod uslovom, da, kako je to naglasio i ESLJP, izvještavanje medija nije senzacionalističko, navijačko i pristrasno (što, nažalost, u domaćoj svakodnevnici predstavlja skoro redovnu pojavu od strane određenih medija). O krivičnom postupku koji je u toku javnost treba obavještavati na diskretan i objektivan način i uz puno poštivanje prezumpcije nevinosti.

